

Rent Boy'ların Queer Öznelliği: İstanbul'da Norm-Karşıtı Zaman, Mekân, Cinsellik ve Sınıfsallık¹

Cenk Özbay

İSTANBUL'DA eşcinsel altkültürün bir parçası olan, heteroseksüel olduklarını vurgularken başka erkeklerle mükâfat karşılığı cinsel ilişkiye giren genç erkekler, kendilerine "rent boy" (kiralık oğlan/çocuk) ya da sadece "rent" diyorlar. Çok nadiren, "para ile çıkıyorum" ifadesini de kullanıyorlar. Dolayısıyla, "rent boy", araştırmacı olarak benim kullanmayı uygun gördüğüm, alternatifler arasından seçtiğim veya katılımcılarıma yakıştırdığım bir kimlik pozisyonu değil. Henüz acemi olanlar, "bu âleme" girdikleri ilk zamanlarda "jigolo" olmak istediklerini söylerlerse tecrübeli rent boy'larca hemen ikaz ediliyor ve doğru kullanımı benimsiyorlar. Şayet muhatapları "rent" ya da "rent boy" sözcükleri ile kastedileni anlayamaz veya benim durumumda olduğu gibi kelimenin *tam olarak* ne anlama geldiğini açıklamalarını isterlerse, genellikle "para karşılığı erkeklerle olan", "bir tür jigolo" ya da "escortluk yapan" gibi müphem ifadeler kullanıyorlar.

1. Bu metin, 2002-2006 yılları arasında yürüttüğüm araştırmanın kimi bulguları ve (yeniden) düşündükleri üzerine temelleniyor. En ham halini, Boğaziçi Üniversitesi Sosyoloji Bölümünde 2005 yılının ağustos ayında savunduğum yüksek lisans tezinin oluşturduğu bu araştırmaya dair çeşitli kereler sunum yapma ve yazma olanağı yakaladım. Bu süreçte beni eleştiren ve fikirlerini benimle paylaşan Gül Özyeğin, Alper Tümbal, Michael Messner, Ferhunde Özbay, Nükhet Sirman, Ayfer Bartu Candan, Judith Halberstam, Macarena Gomez-Barris, Nancy Lutkehaus, Joy Lam, Deniz Çelikel ve Yeşim Yasin'e teşekkür borçluyum. Benimle konuşmayı kabul eden ve isimlerini burada zikredemediğim katılımcılara da minnettarım. Olası yanlış anlamaların ya da anlam kaymalarının tüm sorumluluğu elbette bana ait.

Bu yazıda, rent boy'ların en az iki açıdan queer özneler olarak konumlandırılabilirliklerini tartışıyorum. Queer özneliğin teşkil edildiği ilk alan doğrudan cinsellik ve (cinsel) kimlik oluşturma süreciyle alakalı: Rent boy'ların kendilerini ısrarla "normal" ya da "hetero" olarak tanımlarken hemcinsleriyle cinsel ilişkiye girmeleri ve buna rağmen "eşcinsel" ya da "gay" kimliğini benimsememeleri, (cinsel) kimlik kurgulama anlamında bir dönüşüm yaşamamaları ve bu yolla da heteronormativiteyi istikrarsızlaştırıp, esnetmeleri. En az bu kadar önemli ikinci bir açı ise rent boy'ların heteroseksüelliğin (ya da heteronormativitenin) zamansal ve mekânsal anlamları ile oynuyor, muhtelif queer zamansallık ve mekânsallıklar üretiyor olmaları. Bu noktada queer'i ve onunla birlikte oluşan "queer zaman" ve "queer mekân" terimlerini Judith Halberstam'ın² özetlediği anlama paralel olarak kullanıyorum: "[Queer sözcüğü] zaman ve mekânda cemaatin, cinsel kimliğin, bedenselleşmenin (*embodiment*) ve hareketin norm-karşıtı mantık ve örgütlenmelerine atıfta bulunur. 'Queer zaman' bireyin postmodernizm içerisinde burjuva aile ve yeniden üretimin, uzun ömürlülüğün, riskin, güvenliğin ve kalıtımın zamansal çerçevelerini terk etmesiyle meydana çıkan özel zamansallık modellerini ifade eden bir terimdir. 'Queer mekân' ise queer grupların postmodernizm içinde üslendikleri yer-yaratma faaliyetlerine ve queer karşıt-kamuoylarının üretiminin mümkün kıldığı yeni mekân anlayışlarına işaret eder."³ Diğer bir deyişle, İstanbul'daki rent boy'lar cinsel pratikler, cinsel kimlik, içinde bulunulan mekânlar ve zaman kullanımını arasındaki muhayyel dengeyi tahrip ediyor, bedenselleştirerek hayata geçirdikleri bu denge, arada olan, gelgitli pozisyonda queer bir öznellik hali oluşturuyorlar. Rent boy'lar sadece hemcinsleriyle cinsel münasebet kurarken heteroseksüel olduklarını iddia etmeleriyle değil, ısrarcı oldukları "normal-hetero" hüviyetlerinin çağrıştırdığı mantığa göre, olmamaları ge-

2. Judith Halberstam, *In a Queer Time and Place: Transgender Bodies, Subcultural Lives*, New York: NYU Press, 2005, s. 6.

3. A.g.y. Queer zamansallık ve mekânsallık kavramsallaştırmaları için bkz. David Bell, *Pleasure Zones: Bodies, Cities, Spaces*, Syracuse: Syracuse University Press, 2001; Diane Chisholm, *Queer Constellations: Subcultural Space In The Wake Of The City*, Minneapolis: University of Minnesota Press, 2004; Lee Edelman, *No Future: Queer Theory and the Death Drive*, Durham: Duke University Press, 2005; Elizabeth Freeman, *Time Binds: Queer Temporalities, Queer Histories*, Durham: Duke University Press, 2010; Gordon Brent Ingram, *Queers in Space: Communities, Public Places, Sites of Resistance*, San Francisco: Bay Press, 1997.

reken zamanlarda, olmamaları gereken yerlerde, beraber olmamaları gereken insanlar ile gerçekleştirmemeleri gereken faaliyetlerde buldukları için de heteronormativitenin dışında kalıyorlar. İstanbul'daki rent boy'lar cinsellik, zaman, mekân ve kimlik arasındaki bu ilişkileri içinde "sermaye birikimi mantığının dışında yaşayan" diğer kimi gruplar gibi queer'leşiyorlar: "Sürekli partilerde takılanlar, kulüp insanları, HIV-pozitif olup korunmadan seks yapmaya devam edenler, rent boy'lar, seks işçileri, evsizler, uyuşturucu satanlar ve işsizler. Belki bu insanlar, başkalarının kaçındıkları (fiziksel, soyut ve ekonomik) mekânlar içinde ve uyudukları saatlerde (kasten, kazara veya ihtiyaçtan) yaşadıkları ve mahremiyet ile aileye mahsus gözüken alanlarda çalıştıkları için, yaratıcı bir biçimde 'queer özneler' olarak adlandırılabilirler."⁴ Burada, queer'in, Lee Edelman'ın tabiriyle, "bir kimliği asla tanımlamadığını, olsa olsa onu rahatsız ettiğini"⁵ de hatırlayarak, David Halperin'in yaptığı, "Queer doğal bir cinsi adlandırmaz ya da belirlenmiş bir objeye atıfta bulunmaz; anlamını norm ile kurduğu karşıtlık ilişkisinden alır. Queer, tanımı gereği, normal, meşru ve hâkim olan ile uyuşmayandır. Her koşulda atıfta bulunduğu belirli bir şey yoktur"⁶ karşıt-tanımı ile Judith Butler'ın queer'in asla bir kimlik olmadığı, aksine daima bir kimlik eleştirisi olduğu vurgusuna dikkat çekmek istiyorum.⁷ İstanbul'daki rent boy'lar, "eşcinsellerin nasıl eşcinselleştiklerini" ve buna mukabil "heteroseksüellerin de nasıl heteroseksüelleştiklerini" sergiledikleri, buna ilaveten de, bu iki düzenleyici kategoriye, söyleme, bedensel ve erotik rejime de mesafeli ve ikircikli yaklaşımları için queer bir pozisyona sahip olabiliyorlar.

Bu noktada queer özneyi bir nevi "umursamama" (ya da belki, "pasif direniş") hali ile de ilişkilendirmek mümkün. Pasiflik, bireysel ve toplumsal hayatın farklı köşelerine nüfuz etmiş heteronormativiteye ve heteroseksüel(-leştirici) kurumlara gösterilen direncin niteliği içinde anlam kazanıyor, çünkü aktif olarak direnmek, karşı gelmeyi tahayyül etmek, bunu dillendirmek, telaffuz etmek, başkalarına anlatmak, harekete geçmek, mücadele etmek, çatışmak gibi anlamlarla bir kimlik inşa etme ya da kimlik kazanma sürecine işaret ediyor; örneğin

4. Halberstam, *a.g.y.*, s. 10. 5. Edelman, *a.g.y.*, s. 17.

6. David M. Halperin, *Saint Foucault: Towards a Gay Hagiography*, Oxford: Oxford University Press, 1995, s. 62.

7. Judith Butler, *Undoing Gender*, New York: Routledge, 2004.

"gay olmak" ya da "feminist olmak". Oysa rent boy'ların böyle bir kaygısı yok. Aksine, onlar bu süreçleri sessizlik ile, belli etmeme çabası ile geçirme eğilimindedirler, mücadele ederek ya da kendilerini kabul ettirerek değil. Kimlik kazanma çabasının ve buna içkin pozitifliğin queer'i bozduğunu, queer'in ancak kimlik savaşı verilmeyen bir alanda mevcut olabileceğini ifade eden kuramları hatırlarsak, rent boy'ların bu umursamazlığının onları nasıl "olan, ama olmaya çalışmayan, olduğunu da yadsıyan" queer özneliğinin merkezine yerleştirebildiğini de görebiliriz sanıyorum. Rent boy'ların çoğu aile kurmak, iş sahibi olmak, vatana millete faydalı vatandaşlar olmak, annesine babasına hayırlı evlatlar olmak gibi hâkim (heteroseksüel) idealleri umursamıyorlar. Burada heteroseksüellik, böyle ideallerle teyellenen kurumları vücuda getiren, onları işler kılan bir mekanizma olarak karşımıza çıkıyor. Başka bir deyişle, bu idealler heteroseksüelliği olmazsa olmaz bir koşul olarak sağlama alırken aynı zamanda onu kurumsallaştırıyor. Dolayısıyla rent boy'ların umursamadığı ve kulak asmadığı idealler aynı biçimde heteroseksüelliğin üretildiği, yerleştiği, sağlandığı, güvence altına alındığı mekanizmalar. Rent boy'lar bu tavırlarıyla (heteroseksüel ve heteroseksüelleştirici) beklentileri karşılamayan, hatta bu uğurda çaba gösterme zahmetine girmeyen, bir nevi queer vatandaşlar haline geliyorlar.

Bu çalışmanın, bugüne kadar Türkiye'de gerçekleştirilen ve haklarında araştırma yaptıkları cinsel özneleri süreklilik arz eden bir homoseksüel-heteroseksüel ikiliği içerisinde ele alan, sorunsallaştırmayan, sabitleyen Cinsellik Çalışmaları (ya da Cinsellik Sosyolojisi) literatüründen⁸ farklı bir yere konumlandırılabilmesine inanıyorum. Keza

8. Bu alandaki bazı önemli katkılar için bakınız Tarik Bereket ve Barry D. Adam, "The Emergence of Gay Identities in Contemporary Turkey", *Sexualities* 9: 2, 2006; Tarik Bereket ve Barry D. Adam, "Navigating Islam and same-sex liaisons among men in Turkey", *Journal of Homosexuality* 55: 2, 2008; Murat Hocaoglu, *Eşcinsel Erkekler: Yirmi Beş Tanıklık*, İstanbul: Metis, 2002; Cenk Özbay ve Serdar Soydan, *Eşcinsel Kadınlar: Yirmi Dört Tanıklık*, İstanbul: Metis, 2003; Nuray Sakallı ve Ozanser Uğurlu, "The Effects of Social Contact with a Lesbian Person on the Attitude Change Toward Homosexuality in Turkey", *Journal of Homosexuality* 44: 1, 2002; Hüseyin Tapınç, "Masculinity, Femininity and Turkish Male Homosexuality", *Modern Homosexualities: Fragments of Lesbian and Gay Experience*, Ken Plummer (haz.), Londra: Routledge, 1992; Arslan Yüzgün, *Türkiye'de Eşcinsellik: Dün ve Bugün*, İstanbul: Hüryüz, 1986. Buna paralel olarak, transcinsel bedenlerin analizlerinde cinsiyete dair iki kutupluluk tartışılırken, cinselliğin istikrarsızlık potansiyelinin aynı kuvvette vurgulanmadığı da görülebilir; örneğin

rent boy'lara ve onların bedensel, erotik ve sosyal deneyimlerine yakından bakmak, kent içinde belirli zamanlarda belirli yerlerde olan, belirli mekânları belirli kaideler ve ilişkisellikler içinde paylaşan kimi öznelerin, kendilerini "eşcinsel ya da heteroseksüel" olma zorunluluğunun dışında konumlandıklarını, homoseksüel-heteroseksüel eksenindeki "cinsel kimlik" kutuplaşmasının her zaman her yerde herkes için aynı şekilde işlemeyebileceğini gösteriyor. Dolayısıyla, rent boy'lar hakkında konuşmak, kimin eşcinsel kimin heteroseksüel olduğu üzerine bir tefekkür ya da "toplumsal olarak inşa edilen bir grup olarak eşcinseller"e dair bir bilgi üretme çabası değil. Rent boy, hem homoseksüel-heteroseksüel ikiliğinin arasında mevcut olduğunu varsaydığımız ve niteliğinden kuşumuz olmayan sınırın inandırıcılığına darbe indiriyor hem de araştırma esnasında temas ettiğim cinsel öznenin kendinden daha büyük bir sosyal-cinsel grup ile olan bağlarını buharlaştırıyor. Rent boy'lara bakıp eşcinselliğe ya da heteroseksüelliğe dair kimi yorumlarda bulunulabilirse de rent boy'lar ile bu cinsel kimliği paylaşan gruplar arasında doğrudan bir analogi kurulamaz. Diğer bir deyişle, rent boy'lar bütünü (istikrarlı bir cinsel kimliği paylaşan) daha küçük ve temsil kabiliyeti olan birer parçası değil. *Rent boy olan, rent boy'luk yapan* bir genç erkek, *ne* tam eşcinsel *ne de* tam heteroseksüel haliyle, cinselliğin toplumsal organizasyonu ile ilgilenen kişinin kafasındaki ikiliği ve bu ikiliğin beraberinde taşıdığı varsayımları sarsıyor, yeni hareket noktaları bulma, yeni sorular üretme ve yeni araştırma taktikleri geliştirme ihtiyacı hissettiriyor. Eşcinsellik bu kadar keyfi ve istisnai şekillerde icra edilebiliyor, heteroseksüellik bu kadar esnek ve ucu açık bir biçimde de *yapılabiliyorsa*⁹ bu ikiliğin tüm cinsel özneleri aynı biçimde kuşatan, yekpare, tutarlı bir yapı arz ettiğini iddia etmek imkânsızlaşıyor.

Adam I. Green, Queer Teori'nin tetiklediği ve/ya geliştirdiği fikirlerin, sosyolojik düşünce ve araştırma pratiği içindeki özne probleminin altını çizdiğini ifade eder. Green'e göre, sosyolojinin varlığını ka-

bkz. Selin Berghan, *Lubunya: Transseksüel Kimlik ve Beden*, İstanbul: Metis, 2007; Deniz Kandiyoti, "Pembe Kimlik Sancıları: Cinsiyetlerin Yol Ayrımında Sorun ve Çatışma", *Kültür Fragmanları: Türkiye'de Gündelik Hayat*, D. Kandiyoti ve A. Saktanber (haz.), İstanbul: Metis, 2003.

9. Candace West ve Don Zimmerman, "Doing Gender", *Gender & Society* 1: 1, 1987; Judith Butler, *Cinsiyet Belası: Feminizm ve Kimliğin Altüst Edilmesi*, çev. Başak Ertür, İstanbul: Metis, 2008.

bullendiği ve hakkında araştırma yaptığı özne ile Queer Teori'nin sabitleyicilik ve doğallaştırmacılıktan uzak bir biçimde, normalleştirme rejimlerinin içinde beliren öznesi birbirlerine indirgenemez ve ancak bir gerilim dahilinde birlikte düşünülebilirler.¹⁰ Böylesi bir haritalandırmada, sosyolojik muhayyile İstanbul'daki rent boy'ların ya eşcinsel ya da heteroseksüel olduklarını kabul edip, bu varsayım üzerinden sorular belirleyecek ve yanıtlar arayacakken; queer bir perspektif bu ikiliği yadsıyarak, rent boy'ların nasıl eşcinselleştirildiklerini (ya da heteroseksüelleştirildiklerini) veya rent boy'un nasıl bu iki öznenin biri olma halini *tam olarak* sağlayamadığını, başarısız olduğunu, arada kaldığını vurgulayacaktır. Cinsellik Sosyolojisi için toplumda bir grup olarak bilinebilir, tanınabilir, uygun yerlerde rastlanabilir, uygun koşullarda konuşulabilir, haliyle de anlaşılabilir ve kıyaslanabilir "cinsel azınlıklar" (örneğin, "eşcinseller" ya da "travestiler") mevcutken, Queer çalışmalarından ilham alan bir sosyoloji için odak, tanındığına inandığımız öznenin bilemeyebileceğimiz koşullardaki çeşitli (birbirleriyle çelişen) halleri ve onu herhangi bir biçimde norma yaklaştırmaya; tahmin edilebilir, ölçülebilir, kavranabilir kılmaya yönelik mekanizmalar ile olan ilişkileri olacaktır. "Ben bir rent boy'um," ifadesi ağızdan çıktıktan sonra öznenin sürekliliği olmayan bir biçimde yaptıkları ve yap(a)madıklarıyla "rent boy'luk ideale" ne kadar yaklaştığı (rent boy özneliğini başardığı) ya da bu idealden ne kadar uzaklaştığı (rent boy olamadığı ve homoseksüel-heteroseksüel ikiliği içinde bir konumda –yeniden– sabitlendiği) arasındaki boşluk ile rent boy'ların çeşitli bedensel ve söylemsel pratikleri dolayısıyla eşcinselliği ve heteroseksüelliği aynı anda (ya da peş peşe) ifa etmeleri ve dolayısıyla da iki kategoriye de doğallıktan çıkartmaları, istikrarsızlaştırmaları, tutarsızlaştırmaları ve anormalleştirmeleri muhtemelen queer bir sosyolojinin ilgisini çekecektir.

10. Adam Isaiah Green, "Queer Theory and Sociology: Locating the Subject and the Self in Sexuality Studies", *Sociological Theory* 25: 1, 2007.

Rent Boy

Benim tanıştığım, konuştuğum rent boy'ların çoğu 16-25 yaşları arasında, İstanbul'un pek de merkezi(nde) olmayan, enformel şekilde *sonradan* oluşmuş *kenar* semtlerin birinde aileleriyle ikamet ediyor. Aile yapısı genelde çekirdek değil, kalabalık; kimi zaman sekiz-on kişilik hanelerden bahsediliyor. Yaşadıkları konutlar ise aksine küçük, aceleyle, muhtemelen yasadışı yollarla inşa edilmiş, zamanla eklentiler ve yeniden yapılanmalarla evrilmiş, "şekilsiz", "daracık", orta sınıf konforundan uzak fiziksel koşullar sunuyor. Evlerindeki "yersizlik", "sıkışıklık", "dipdibelik" ve "aynı mekânı kullanma zorunluluğu" rent boy'lardan "öteki" ya da "asıl" hayatlarına dair en sık işittiğim yorumlar arasındaydı. Tabii, bir de uzaklık: "İstanbul'a çok uzak", "şehrin dışı sayılır", "hiç hayatın olmadığı bir yerde" olmak, ev ile İstanbul'un (Taksim olarak da okunabilir) coğrafi ve sembolik olarak ayrışması, birbirine değmemesi, ilintilenmemesi de demek. Rent boy'lar "burada olan, burada kalır" ya da "orası ayrı bir âlem, burası zaten apayrı" dediklerinde, göz önüne gelen salt fiziksel mesafe ve coğrafi konum değil, daha önemlisi, anlam üreten, öznellik oluşturan, ilişkileri denetleyen ve şekillendiren kurucu önemde bir sembolik farklılık. "Orada", kalabalık aileleri, "ne uzayan ne kısalan" yoksullukları, kimi zaman boğucu kimi zaman konforlu sınırlanmışlıklarıyla, mana yükleyemedikleri işleri, tamamlayamadıkları ve sevemedikleri okullarıyla, bahsederken hep şikâyet eden bir tarzla andıkları arkadaşları ve akrabalarıyla yaşadıkları bir hayat var. "Burada", İstanbul'da, kent merkezinde, Taksim'de, barlarda, eşcinsel erkeklerin evlerinde, turistlerin konakladıkları otellerde ise kim olduklarından ve nereden geldiklerinden kurtuldukları, varış noktalarının ve gelecek tahayyüllerinin de müphemleştiği, uydurma kimlikler ve hikâyeler türetebildikleri, zevk merkezli, özgürlük aromalı, bedene dayalı, arzu ve istekle biçimlenen, bilinmezlerle dolu başka türlü bir hayat, ilkinde paralel biçimde seyrediyor. Orada yaş ve mevki üzerinden kurulan sembolik hiyerarşinin alt tarafında, kontrol edilen, denetlenen, gözetlenen, cezalandırılan, mağdur olan özneler iken; burada cinselliğin ve erkekliğin vurgusuyla yönlendiren, karar veren, kural koyan, sırları ve sınırları olan, son sözü söyleyen pozisyonuna geçebiliyorlar. Bu kurguda, sürekli hissettirilen "gerçek" erkekliğin kaynağı olan "orası" rent boy'ların erkekliğini zedeler,

zayıflatır, önemsizleştirir, güçsüzleştirirken, "burası" onları kuvvetlendiriyor, değerlendiriyor, cilalıyor, erkekleştiriyor. Erkek olmak ya da "bu tarz bir erkek" olmak orada bir katma değer yaratmayıp sıradanlaştırırken, burada bir "sembolik sermaye"¹¹ ya da "erotik sermaye"¹² biçimi olarak kıymetleniyor, abartılıyor, kullanılıyor ve elbette başka türlü değerlere tahvil ediliyor.

Rent boy'lar için, paralel ve birbirine temas etmeyen iki hayatı, "burası" ile "orası"nı (ya da "kendi mahalleleri" ve kendilerinin olmayan ancak müdahil oldukları "İstanbul"u) ortalarında durarak bağlantısızlaştıran, birbirinden kopartan, ayırıştırarak faktör cinsellik. Bu ikili hayatları yöneten formül oldukça basit: Mahallede bu konuda, değil açıkça soru sorulacak, akıllardan alternatifinin geçmesi bile kabul edilemeyecek biçimde "normal" olanı (yani heteroseksüelliği) oynamak; İstanbul'da ise buralı ya da turist erkeklerle mükâfat karşılığında cinsel ilişkiye girmek, ancak bunu yaparken de adeta başka bir bağlamdan ödünç alınmış "gerçek" heteroseksüel erkekliği korumak, eşcinsel olmamak, "onlara" dönüşmemek. Cinsellikle ilgili söylemler ve pratikler, özellikle de hetero-erkekliğin "orada" layığınca sahnelenmesi ve dikkatle tahkim edilmesi; buna mukabil "burada" da korunup, kollanıp, yeniden güvence altına alınması gayreti, rent boy'ların bir sarkaç gibi tecrübe ettiği iki anlam evreni yaratıyor ve içlerini dolduruyor. Erkeklik ve cinsellik ya da "hetero-erkeklik", bu iki dünyayı hem ayırıyor hem de aralarında bağlantı kuruyor, geçirgenlik sağlıyor. Rent boy, mahallesinde erkekliğini korur, sorgulatmazken, Taksim'de o erkekliği *kullanarak* başka erkeklerle kurduğu münasebetlerde daha erkekleşiyor. Rent boy'un estetikleştirdiği, stilize ettiği, bedenselleştirdiği, icra ettiği bu "abartılı erkeklik" performansı Taksim'e gelmesini, müşteri bulmasını, cinsel ilişki kurmasını, sonra da yalnızca heteroseksüel normun içinde var olabilen hayatını aksatmadan evine dönmesini ve mümkün merteye tutarlı bir biçimde, o hayatı yaşamaya devam etmesini sağlıyor.¹³ Ancak bu sarkacın döngüsel bir nitelik kazanması riskli, keza İstanbul'daki cinsel maceraların mahallede öğrenilmesi rent

11. Pierre Bourdieu, "The Forms of Capital", *The Sociology of Economic Life*, Mark Granovetter ve Richard Swedberg (haz.), New York: Westview, 2001 (1983).

12. Adam Isaiah Green, "The Social Organization of Desire: The Sexual Fields Approach", *Sociological Theory* 26: 1, 2008, s. 25-50.

13. Cenk Özbay, "Nocturnal Queers: Rent Boys' Masculinity in Istanbul", *Sexualities* 13: 5, 2010.

boy'un erkekliğini sorgulatacak, kuşku uyandıracak, yadırganacak, kontrol edilemeyecek bir ifşaat olabilir. Burada kast ettiğim, rent boy'un eşcinsellerle (mükâfat karşılığı ya da değil) birlikte olduğunun öğrenilmesinin onun bir erkek olarak itibarını mutlak biçimde sıfırlayacağı ve hetero-erkekliğinin her koşulda sona ereceği değil. Bu, elbette müzakereye açık, içinde bulunulan koşullara göre şekillenen ve belki diğer her şeyden çok öznelarası iktidar ilişkilerine bağlı bir süreç. Örneğin, Maltepe'de yaşayan ve Suadiye'de bir çiçekçide çalışan Nihat, yaptığımız görüşmede bana arada sırada gay barlara ve rent boy barlarına gittiğini ve erkeklerle birlikte olduğunu, her zaman para almak gibi bir derdinin olmadığını ve bu ilişkilerini patronu dahil (ancak nişanlanmak istediği kız ve ailesi hariç) onu tanıyan hemen herkesin bildiğini, kimsenin bundan özellikle hoşlanmadığını, ama herkesin de "onun kendisini bozmayacağına güvendiklerini" söylemişti. Erkek eşcinsellerle ve transcinsellerle beraber olmayı, eşcinselleşmek yerine heteroseksüel erkekliği tahkim etmek olarak tanımlamak dünyanın başka yerlerinde, örneğin Latin Amerika ülkelerinde sık rastlanan bir durum.¹⁴ Türkiye'de tam olarak böyle bir cinsel kültürün varlığından söz etmek mümkün değilse de, benim görüşme yaptığım rent boy'ların queer cinsel ilişkilerini bilenler arasında bu stratejiyle hareket ettiklerini, bir anlamda queer pratiklerini heteronormatif bir bağlamda bu şekilde meşrulaştırdıklarını söyleyebilirim. Dolayısıyla bu sarkacın tek taraflılığının korunması, "oralı erkekliğin" İstanbul'a ithal edilip kullanılırken, İstanbul'daki karşılaşmaların (ve muhtelif izlerinin) mahalleye geri dönmemesi, İstanbul'da kalması gerekiyor. İstanbul ve onun içinde vuku bulan queer karşılaşmalar rent boy'ların canlandığı varoş erkekliğine açıkken, "gerçek" mahalle erkekliği İstanbul queer'liğine ve bunun ima ettiği cinsiyet performanslarına kapalı.

Rent boy'lar için cinsellik süreklilik arz eden ve içinde kendilerini tanımladıkları bir yaşam alanı değil, "bir kerelik", "kullan-at", istikrarsız ve istisnai bir tecrübeye işaret ediyor denebilir. Cinsel eylemlerin, belirli bir tarih ve düzen içinde gerçekleştirilerek bireylerin cinsel yö-

14. Roger N. Lancaster, *Life is Hard: Machismo, Danger and the Power of Intimacy in Nicaragua*, Berkeley ve Los Angeles: University of California Press, 1994; Richard Parker, *Beneath the Equator: Cultures of Desire, Male Homosexuality, and Emerging Gay Communities in Brazil*, New York: Routledge, 1999; Annick Prieur, *Mema's House, Mexico City: On Transvestites, Queens and Machos*, Chicago: University of Chicago Press, 1997.

nelimini oluşturduğu savını kabullenirsek, rent boy'ların cinsel pratikleri "yönelememe" ya da yönelimi bozma, aksatma hali arz ediyor.¹⁵ Peki, bu "yönelimsiz" ya da "yönelemeyen" cinsel pratiklerin düzenli tekrarı ve bu cinsel performanslar hakkında belli söylemler içinde belli şekilde sürekli konuşulması, onları kimlik oluşturmanın koşulu sayabilir mi? Başka bir deyişle, tekrar eden, yinelenen istisnalar cinsel bir kimlik meydana getirir mi? Rent boy'ların belirli (queer) bir zamansallık ve mekânsallık içinde tekrar eden ancak "bir kerelik" ve "kaideyi bozmaz" olarak tanımlanan cinsel hareketlerinde cinsel öznelerin ne yaptıkları ve ne yaptıklarına dair ne söyledikleri arasındaki çatlağın izlerini okumak mümkün.¹⁶ Rent boy'ların queer özneliği bu çatlaktaki queer potansiyelden, "yönelememe" halinden de kaynaklanıyor.

Bu noktada, görüştüğüm katılımcıların kendilerine "rent boy" (kiralık oğlan/çocuk) diyor olmaları da manidar: Bu kiralanma hali aslında sahip olmamaya, kalıcı olmamaya, elden ele geçmeye, sürdürülememeye, esnekliğe atıfta bulunuyor denebilir. Gelecek angajmanı olmadan; kurumsallaşmanın, daimiliğın, yerleşmenin mevcut olmadığı "rent boy'luk hali" Halberstam'ın "queer yaşam biçimi" anlayışı ile de benzeşiyor.¹⁷ Dolayısıyla burada "rent" sözcüğünün işaret ettiği kiralanmışlık hali yalnızca bedene ve tene atıfta bulunmuyor, aynı zamanda mekânsal ve zamansal anlamda normun kırılmasına, queer'leşmesine dikkat çekiyor. Bağlanma değil bağlantısızlaşma ve yönelim değil "yönelmeme" vurgusu, rent boy'lüğün cinsel, bedensel, erotik, zamansal, mekânsal, ilişkisel ve sınıfsal hallerine içkindir.

Hegemonik Erkekliği Rent Boy'larda Aramak

Eleştirel Erkeklik Çalışmaları'nın öncü ismi Raewyn Connell, bir kültürde altı çizilen, desteklenen, alkışlanan, örnek gösterilen hegemonik erkekliğin heteroseksüellik ile ayrılmaz biçimde iç içe geçtiğini, heteroseksüel olmayan bir erkeklik modelinin hegemonikleşmeyeceğini,

15. Sara Ahmed, "Orientations: Towards a Queer Phenomenology", *GLQ* 12: 4, 2006.

16. Gary W. Dowsett, *Practicing Desire: Homosexual Sex in the Era of AIDS*, Stanford: Stanford University Press, 1996; Ken Plummer, *Telling Sexual Stories: Power, Change and Social Worlds*, Londra: Routledge, 1995.

17. Halberstam, *a.g.y.*, s. 1.

yani "tek yapısal hakikat" olan erkeklerin kadınları boyunduruk altına alması prensibine hizmet edemeyeceğini, bu sebeple de eşcinsel erkekliğin her koşulda marjinalleşeceğini, dışlanacağını belirtir.¹⁸ Rent boy'ların yaşadıkları temel kırılma da burada yatar: Heteroseksüelliği tam anlamıyla uygulayamamak, yarım-yamalak gerçekleşen bir ideal olarak telaffuz etmek, bozmak, esnetmek, bulandırmak bir hetero-erkek öznenin erkekliğini ne oranda sarsar? Ya da, rent boy bir yandan erkeklerle seks yaparken diğer yandan hegemonik hetero-erkekliği canlandırdığını, o yapının içinde yer aldığını iddia edebilir mi? Hegemonik erkeklik, heteroseksüellik koşulundan, normundan uzaklaşırsa, nasıl bir niteliğe bürünür, neye tutunur?

İstanbul'daki rent boy'ları erkeklik kavramsallaştırması içinde ayırt edici kılan faktörlerden biri normal, doğal ve görünmez kural niteliğindeki heteroseksüel erkekliği, değişmez ve tartışılmaz, verili bir öz olarak anlamak yerine, kendilerini korumak, kaptırmamak, işin ucunu kaçırmamak kaydıyla kullanabilecekleri, manipüle edebilecekleri, ayarlayabilecekleri bir özellik, değer, kabiliyet ya da sermaye olarak görüp, para karşılığı ya da mükâfatlandırılmış seks içine sokabiliyor olmaları. Erkeklik bu süreçte bir yapıbozumuna uğruyor: Rent boy'lar erkeklikleri üzerine düşünüyor, erkeklikleriyle ilişki kurma biçimlerini değiştiriyor, erkek olmaya, daha erkek olmaya ve erkeklik yapmaya dair bildiklerini unutup, bunları yeniden öğreniyorlar. *Queer* öznelik, rent boy'lar için sosyalleştikleri, edindikleri, icra ettikleri, taklit ettikleri erkeklik formlarından uzaklaşıp, cinsiyet, cinsellik ve sınıf kesişiminde yeni normalleşme süreçlerine iştirak ettikleri, bu süreçleri yeniden yorumladıkları anlarda kristalleşiyor. Türkiye'de hegemonik hetero-erkekliğin sınırları içinde bulunabilecek kodlar ve hareketler bazen rent boy'ların kurguladığı (abartılı) erkeklik rejimi içinde kabul edilemez hale gelebiliyor, ya da tam tersi. Heteroseksüellik, alt-sınıf anlamları ve Türkiye'deki hegemonik erkekliğe eklemlenen, belirli bir şekilde (örneğin, "varoş", "gerçek" ya da "sert") erkeklik yapma halinin oluşturduğu konfigürasyon, rent boy'luk yapma alanı içinde ("eşcinsel karşıt-kamuoyu" ya da "eşcinsellik sahası") yeni yükümlülük-

18. R. W. Connell, *Gender & Power*, Stanford: Stanford University Press, 1987; R. W. Connell, *Masculinities*, Berkeley ve Los Angeles: University of California Press, 1995; R. W. Connell, *The Boys and the Men*, Berkeley ve Los Angeles: University of California Press, 2001.

ler, yeni kurallar, yeni müzakerelerle melezleniyor ve Connell'ın sıklıkla vurguladığı gibi, bir toplumda mevcut olan cinsiyet düzeniyle bağlantılanıyor. "Orada" vücuda gelen hegemonik erkeklik ile "burada" tecrübe edilen tam olarak birbirini tutmasa da birbiriyle ilişkileniyor, benzeşiyor ve bu haliyle de rent boy'ların içinde hareket ettikleri iki sembolik evreni geçirgenleştiriyor.

Hegemonik erkekliği *işbirlikçi* ya da *boyun eğen* erkekliklerle bir arada düşünüp, dışlanmış, marjinalleştirilmiş erkekliği bunlardan kopuk gören ve bu iki kutbu yekpare ve homojen olarak kavramsallaştıran Connell'cı çoğul erkeklikler kuramı gibi kuramlar, rent boy'lar gibi arada kalmış, tutarsız, geçişken erkeklik pozisyonlarını açıklamada yetersiz kalıyor denebilir. Victor J. Seidler da *Erkeklikleri Dönüştürmek* adlı kitabında Connell'cı erkeklik kuramını iktidara, güç ilişkilerine ve şiddete fazla vurgu yapmakla, buna karşılık da kültür, beden, erotizm, zevk, his, gurur, namus, bellek, anlatı, ahlak, arkadaşlık, aile ve aşk gibi öznellik alanlarını ihmal etmekle eleştiriyor.¹⁹ İstanbul'daki rent boy'lar örneğini, Connell'ın tüm (modern) toplumlarda her (modern) zaman geçerli olma iddiasındaki hegemonik erkeklik aksında düşünebilmek ve anlamlı yorumlar yapabilmek için istikrarsızlık, kararsızlık, çelişki, gel-git, eşiktelik vurgusu yapan queer bir özneye ihtiyaç olduğunu düşünüyorum.

Zehirli Kurucu Öteki

Rent boy'lar, eşcinsellik alanı –ya da Green'in yüklediği anlamla "bir erotik saha olarak eşcinsellik"²⁰– içinde istenmeyen, kötü, zehirli, tehlikeli özneler. "Doğru düzgün gayler değil" ya da kendilerinden sıklıkla bahsedildiği gibi, "tam anlamıyla" gay olmayan, olamayan, olmayacak olan gayler. Rent boy, gaylere göre, meşru ve kabul edilebilir bir öznellik halinin dışında bulunan bir tür "kurucu öteki" (*abject*).²¹ İstanbul'daki eşcinsel erkekler, rent boy'lara bakarak imkân alanlarının (nelerin giyilmesinin, düşünülmesinin, konuşulmasının, yapılmasının

19. Victor J. Seidler, *Transforming Masculinities: Men, Cultures, Bodies, Power, Sex and Love*, Londra: Routledge, 2005.

20. Green, "The Social Organization of Desire", *a.g.y.*, s. 25-50.

21. Judith Butler, *Bodies That Matter: On the Discursive Limits of Sex*, New York: Routledge, 1993.

mümkün olup olmadığı) sınırlarını belirginleştiriyor, kendilerini "rent boy gibi olmama" fikri üzerinden şekillendiriyorlar. Bu anlamda, eşcinsellik sahasının "mutlak ötekileri" zaten etkileşime geçilmeyen, hâlihazırda karşılaşılmayan cinsel benlikler olarak heteroseksüeller iken, rent boy'lar ayrışılmaya uğraşılan, benzemekten çekinilen, yadırganan kurucu ötekiler olarak o sahanın içinde varlık kazanıyorlar.

Rent boy'larla temas da şüpheli, gayri ahlaki, statü kaybettiren, ayıplanan, yasaklanan, görünmezliğe itilen bir (cinsel) ilişki türü. Rent boy'un eşcinselle aynı dili konuşmadığı, onun dertlerinin ve arzularının değişmez biçimde farklı olduğu ve bir rent boy'la şansını denemenin, bir katılımcının tabiriyle "sonu en iyi ihtimalle ölümle biten bir rezillikler serisinin başlangıcı" olacağına kabullenilmiş olmasının ürettiği bir cinsellik, zevk ve risk matrisinden bahsetmek mümkün. Rent boy bedeni yalnızca koşulsuz bir (abartılı) hetero-erkeklığı hayata geçirdiği için değil; bilinmezliğin, riskin, "içerideki dışarıklık" tekinsizliğinin, reddedilmiş olanın, muteber olmayanın izlerini taşıdığı için de çekici bulunuyor ve arzuluyor. İstanbul'daki "homonormativite", yani eşcinsellerin kendi varoluşlarının kaideleri, kimin gay olup kimin olmayacağını, kimin eşcinselliğinin doğru sayılıp kiminkinin sahte bulunup reddedileceğini ölçen ve kararlaştıran bir söylem üretiyor. Bu yönlendirici mantığa göre, rent boy'lar eşcinsel sayılmıyor, eşcinselliğin söylemsel alanına dahil edilmiyorlar ve bedenleri de daima Öteki olarak mimleniyor. Yalnızca meşru, kabullenilen özneler olarak görülmemelerinin yanında, homonormativite rent boy'larla cinsel yakınlığı da makul ve makbul saymıyor. Norma karşı gelerek rent boy'larla (mükâfat karşılığı) beraber olan eşcinseller "cahil", "ahmak", "azmış", "kâşar" gibi sıfatlarla ikaz edilip, kınanıp, "ancak rent'lerle, üzerine para vererek birlikte olabilir zaten" statüsüne indirgeniyor ya da makul ve makbul gay statüsünden çıkarılıyorlar. Norma karşı gelip rent boy'larla birlikte olan gayler bunu "macera" ya da "fantazi" olarak tarif ederken, bu söylem içinde kaçınılması gereken bir durum ile karşılaşılıyorlar: "bir rent boy'a âşık olmak", ki bu da, "heteroseksüellere kapılmak" diye izah edilen, ancak eşcinsel anlam âlemi hakkında hiçbir fikri olmayan gençlere yakıştırılan, tecrübeli bir gayden beklenmeyecek, eşcinsellik alanının dışına düşen bir pozisyon. "Gerçek bir eşcinsel"in eşcinsel olmayan biriyle sevişmesi doğru değilken, ona âşık olması kendisinin "eşcinsellikten hiçbir şey anlamadığını" ya da "modern eşcinselliği içselleştiremediğini" ifade ediyor. Bir rent boy'a *yasak* aşkla

bağlanan erkek sadece cemaatinden ya da mensubu olduğu toplumsal ağlardan dışlanmıyor, eşcinsel kimliğini sıfırlama veya kaybetme riskiyle de karşı karşıya kalabiliyor.²²

Rent Boy'la Olmak

Uzun bir dönem Türkiye'de kendi tabiriyle "cinsel aktivistlik" yapmış, LGBT örgütlerinde çalışmış, Türkiye dışı ile de irtibat halinde olan katılımcım Arif, kendisiyle İstanbul'daki rent boy'lar hakkında konuşurken beni o an için şaşkırtan bir fikri dillendiriyor: "Rent boy diye bir şey yok aslında." Konuştukça vurgusunun, Türkiye'de gerçekleştirilen Cinsellik Çalışmaları araştırmalarının tüm veçheleriyle ele alamadığı bir temel mesele olan (eş-)cinsellik ile sınıf ilişkisi olduğu ortaya çıkıyor.

Arif: Rent boy benim için son derece magazin bir tanım. Bize dışarıdan bakanların bulduğu bir olay bu.

Cenk: Kendisine rent boy diyen bir sürü insan da var ama; ben de konuşuyorum onlarla.

Arif: Olabilir, diyebilirler tabii ama bu sonuçta bir etiket. Bunu demeyi öğreniyor onlar. Bak, mesela, "Ben bir rent boy'la beraber oldum," diyeyim sana. Ne anlarsın? Para verdim yani ben, değil mi? Peki, şöyle söylersem: "Bir rent'le oldum ama para vermedim." Bu ne demek peki? Para vermeden beraber olunca zaten iki kişi gay seks yapmış olmuyor mu normal olarak? Para işini bir kenara bırakırsan, iki gay, iki erkek var bu mevzuda. Peki, şimdi o çocuk gay mi oldu? Hayır efendim, olmadı. O hâlâ varoş. Varoştun ki zaten. Benimle veya başka bir gayle beraber olabilmek için bir rent'lik masalı uydurmuştu. Gay olamaz ki varoş, nasıl olsun? Olamadığı için kendine rent der, gaylik yapar. Bir de üzerine fazladan üç beş kuruş da harçlık alırsa, niye hayır desin ki?

22. Bu söylemin izlerini muhtelif edebiyat eserlerinde sürmek mümkün. *Üçüncü Tekil Şahıs*'ta Erhan, rent boy olmasa da başka türlü belirsizlikleri beraberinde taşıyan, "tam gey olmayan" Semih'e âşık olduğu için eşcinsel arkadaşlarınca tenkit edilir, bir an önce ondan kurtulması öğütlenir. Bkz. Mehmet Bilal, *Üçüncü Tekil Şahıs*, İstanbul: Tavanarası, 2003. *Jigolo Cinayeti*'nde, şair Refik Altın rent boy'luk yaparken ölen Volkan'a âşık olabildiği ve ardından yas tuttuğu, şiirler yazdığı için başkarakter Burçak Veral onunla alay eder. Bkz. Mehmet Murat Somer, *Jigolo Cinayeti*, İstanbul: İletişim, 2003. *Ali ile Ramazan* ise erkek fuhuşu ile aşkın beraberliğini ölümlerle nihayetlendirerek, sembolik olarak da olsa, imkânsızlığını yansıtır. Bkz. Perihan Mağden, *Ali ile Ramazan*, İstanbul: Doğan Kitap, 2010.

Mülakatın daha ileri bir noktasında, Arif'in rent boy pozisyonunu yadsıyan ve bu bağlamda eşcinsellik ile erkek seks işçiliğini eşitleyen yaklaşımını yeniden gündeme getirme ihtiyacı duyarak, tekrar sordum:

Cenk: Daha önce rent boy'ların da aslında gay olduklarını düşündüğünü söyledin. Ancak ben rent boy'larla olan görüşmelerimde onların gay olmamak ve gaylerden sayılmamak için çok çaba harcadıklarını, taktikler geliştirdiklerini görüyorum.

Arif: Mesela ne gibi?

Cenk: Kılık kıyafetlerine dikkat ediyorlar, travestilerle birlikte oluyorlar, içki içerken dikkatli oluyorlar, sadece aktif rolünde seks yapıyorlar...

Arif: Diğerleri varoşlukla ilgili zaten, varoştan gelmenin getirdiği şeyler. Ben varoş değiller demiyorum ki. Varoş oldukları için gay olamazlar diyorum. Aktif olmak meselesi ise şöyle. Sadece aktif olan bir sürü gay de var. Diyelim benim arkadaşım X, reklamcı ve Nişantaşı'nda oturuyor ve sadece aktif oluyor. Bununla GOP'ta [Gaziosmanpaşa] oturan işsiz Cemal'in ne farkı var cinsel olarak? İkisi de *top only* [sadece aktif]. E fark nerede? Fark, birinin varoş ötekinin gay olmasında.

Cenk: Ama Cemal ile birlikte olan eşcinselin bir ödeme yapması lazım?

Arif: Lazım. Ya yapmazsa? Yapmadığım zaman ne oluyor peki? Ben *top only* takılan bir gayle seks yapmış olmuyor muyum aslında. Aslında, hepsi aynı yani.

Arif'in iddialı savı görüştüğüm diğer eşcinsellerden de muhtelif şekillerde yankı buldu. Örneğin, benimle konuşan bazı katılımcılar rent boy'larla "para vermeden" birlikte olmanın tekniklerini nasıl geliştirip uyguladıklarını anlatırlarken, kimisi de *top only* olma iddiasının bir pazarlama taktiği olduğunu, olağan seks sektörü mantığında her talebin bir fiyatı olduğunu ve fiyat karşılanırsa talebin yerine getirileceğini savundular. Buna göre, rent boy'lar ne kadar "sadece aktif" olduklarının altını çizerlerse, o kadar "gerçek, heteroseksüel erkek" tiplemesine yaklaşacaklar ve dolayısıyla da eşcinseller üzerindeki cazibelerini artıracak, (daha çok) para kazanabilecekler. Bu mantığa "aldanmayan" eşcinseller, uygun ücret karşılığında veya gerekli şartlar sağlandığında rent boy'ların çoğunun "sadece aktif" olma şartını bir kenara bıraktıklarına, "gerçek heteroseksüel erkek" olma maskesinin indiğine inandıklarını belirttiler.

Bu noktada, bana daha ilginç gelen, rent boy'ların, eşcinselleri "aslında normal, heteroseksüel" olduklarına ikna etme yolunda ciddi zaman ve enerji harcamalarına rağmen, konuştuğum hemen her eşcinselin, rent boy'ların heteroseksüellik iddiasına sinik bir mizah ve istihza

ile yaklaştığını görmekte. Rent boy'lar disiplinle "otantik, heteroseksüel, bozulmamış ve haliyle de eşcinsellerden çok farklı, Anadolu erkekleri" olduklarını kanıtlamak için stilize ve abartılı erkeklik kuralları ve sahnelemeleri yaratsalar da, eşcinseller belki sadece "ilk kez rent boy barına gelen", "bu piyasadan olmayan", "yeni düşmüş" ya da "daha önce bir erkekle hiç yatmamış" olan deneyimsiz rent boy'ların öne sürülen heteroseksüel aura'larından bir nebze etkileniyor, "heteroseksüellik anlatısını" kabulleniyor, ancak ona da "bozulmak üzere olan", "geçici", "bir anlık" bir değer olarak yaklaşıyorlardı. Rent boy, rent boy'luk yapana kadar heteroseksüel olduğu varsayılabiliyor, o noktadan sonra ise daha ziyade Arif'in altını çizdiği gibi "eşcinsel erkeklerle para karşılığı (ya da değil) beraber olan varoş erkeği" ya da "bir nevi gay"e, "sahte heteroseksüel"e, efsununu kaybetmeye mahkûm, anlık bir kimlik pozisyonuna, queer bir aldatmacaya dönüşüyordu.

Yırtma Stratejileri

Bu araştırma çerçevesinde görüştüğüm eşcinsel erkekler, kendilerini rent boy'ların sahici veya olası müşterisi olarak tanımlayıp tanımlamadıklarından bağımsız olarak, kolektif bir muhayyile içinde her bir rent boy'un fırsat kollayan, sahip olduğundan ve/ya olabileceğinden daha fazlasını arzulayan, hesap yapan, akıllarını kullanan, stratejiler geliştiren ve bunların neticesinde "yırtmaya" çalışan özneler oldukları konusunda hemfikirdiler. Örneğin, 40'lı yaşların sonundaki Cem'e göre, rent boy'lar,

düştüğü yerden toprakla kalkan bir insan tipi [*düştüğü* derken ellerini kendine doğru çevirip bedenini işaret ediyor]. En çok nasıl kâr ederim, nasıl bir kaz bulurum da yolarım diye bakıyor. Küçük çıkarlar için, maddi ya da manevi, hatta bir eşya, bunlar için her şeyi yapabilecek tıynetle tipler. Bu erkeklik-kadınlık ya da aktiflik-pasiflik meselesi falan değil; bu önce karakter meselesi, kişilik meselesi bence; ben ondan gelecek o paraya veya eski bir tişörte tenezzül eder miyim meselesi. Her şeyi yapar yani onun için artık o.

İstisnalar haricinde, içinde rent boy'lar hakkında konuşulabilen, rent boy'ları anlamlı bir mevcudiyet biçimi olarak tanıyan tek söylemsel ortamın eşcinsel karşıt-kamuoyu olduğu söylenebilir.²³ Yalnızca bu queer kamusal alanı paylaşanlar rent boy'ların varlığından haberdarlar, onlar haklarında bilgi ve kanaat sahibiler ve karşılıklı etkileşim

içine girebiliyorlar. Ve karşıt-kamuoyunda, "iyi rent boy'lar" ve "kötü rent boy'lar" arasında bir ayrım hayata geçiyor. Bu ikilik, rent boy'ların sınıf atlama ve toplumsal hiyerarşiler içerisinde yükselme irade ve istencinden temelleniyor. Buna göre, benim burada "yırtma stratejileri" diyebileceğim bazı taktikleri hayata geçirerek, önlerine çıkan fırsatları uzun vadede kendilerini geliştirmek için kullanan rent boy'lar iyi ve makbul sayılırken, böyle kaygıları olmayanlar, "akıllarını işletmeyenler", "fazla hırslı tipler" kötüleniyor ve bunlardan uzak durulmasının daha akıllıca olacağı tembihleniyor.

Diğer bir deyişle, rent boy'u tanıyanlar (karşıt-kamuoyunda dolaşan söylemlerden haberdar olanlar) onun neoliberal değerleri (sözgeçimi, benmerkezciliği ya da hesapçılığı), kuralları ve mantığı içselleştirmiş, buna uygun hareket eden bir özne olduğunun da bilincindedir. Buna mukabil kâr etmeye, fayda sağlamaya odaklı, bu uğurda kendi bedenini, cinsel öznelliğini ve erotik kimliğini yeniden şekillendirmekten kaçınmayan "esnek özne" rent boy, yırtma stratejilerini kavrayış biçimiyle ahlaki bir değerlendirmeye tabi tutuluyor. İyi rent boy'lar, "düzgün" bir hayat isteyen (varoştan kurtulmak, kendi başına ya da arkadaşlarıyla eve çıkmak, bilgisayar sahibi olmak, otomobil sahibi olmak, saygın bir işe girmek) ve bu uğurda rent boy'luğu ciddiye alan, önemli bir kaynak sayan, ufak-tefek maddi kazançlar ya da aşırımlar yerine, insanların güvenini kazanmayı, uzun vadede onlarla ilişki kurmayı, tanışıklıklarından yararlanmayı, onlardan öğrenmeyi, dolayısıyla sosyal, kültürel ve sembolik sermayelerini geliştirmeyi umanlar. Bu denklem içindeki kötü rent boy'lar ise, sahip oldukları alt-sınıf kimliğini ve bununla birlikte şekillenen küçümseyici etiketleri ("varoş", "yoksul", "işsiz", "Kürt", "cahil") umursamayan, bundan rahatsızmış

23. Bu "karşıt-" ya da "alternatif-" kamuoyunun sınırları oldukça müphem; keza rent boy'lar da "*tam da* eşcinsel olmayan özneler" olarak bu alanın içinde yer alıyorlar. Dolayısıyla, buna belki "queer kamuoyu" demek daha doğru olur. Bu queer alan dışında istisnai olarak var olabilme, bilinebilme, konuşulabilme örneklerinden biri, rent boy'ların "İstanbul içinde süregiden türlü çeşitli ahlaksızlıktan biri" ya da "fakirliğin ve eşitsizliğin yarattığı bir diğer mağduriyet" olarak, bir "toplumsal problem" ya da "kanayan bir sosyal yara" çerçevesinde görünmeleri, ele alınmaları. *Tempo* dergisinin Mart 2003'te "Beş Milyona Satılık Erkekler: Eşcinsel Fuhuş Taksim'i Adeta Açık Bir Erkek Genelevine Dönüştürmüş Durumda" ve Ocak 2008'de "İstanbul'un Göbeğinde Seks İşçisi Genç Erkekler: Çark-ı Felek'te Bir Gece" başlıklarıyla yayımladığı dosyalar, queer karşıt-kamuoyu dışında rent boy'ların nasıl bilinebilir hale geldiklerine ve temsil edildiklerine örnek teşkil edebilir.

gibi görünmeyen, "aklını kullanarak" açıklarını kapatmaya uğraşmayan, uzun vadeli düşünemeyen, beraber oldukları erkekleri sadece o anda para ya da başka çeşit mükâfatlar kazanabilecekleri birer müşteri ("yolunacak kaz") olarak gören, o arada da onları ötekileştiren, düşmanlaştıran, tehdit etmekten ya da onlara zarar vermekten çekinmeyen, içine kapanık, erişilemez tipler.

Neticede, "kötü rent boy" intibasını uyandıran, Judith Halberstam'ın tabiriyle "negatifliğe, mantıksızlığa, üretim-dışılığa, akılsızlığa epistemolojik olarak bağlı, queer'liğine tanınırlık kazandırmaya çalışarak bu özelliklerinden kurtulmaya çalışmayan bir queer özne" olarak görülebilir.²⁴ Öte yandan, yırtmaya çalışan, aklını kullanan "iyi rent boy", orta-sınıf değerlere yaklaşmayı, "içeri girmeyi" arzuluyor; varoştan ve ima ettiklerinden kurtulma planları içerisinde rent boy'luk yapmayı bir basamak gibi gören, nihai hedefi orta-sınıflaşmak olan bir gelişme hikâyesi üretiyor. Bu sıçrama anlatısı, benim görüşme yaptığım eşcinsel erkeklerin çoğunun idrak edebildikleri, özdeşleşebildikleri, paylaştıkları bir izlek sunuyordu. Normallik, başına gelebilecek bir "hetero-" ya da "homo-" öncülünden etkilenmeden, bir birikim ekseninde ve sınıfsal anlamda (maddi ve sembolik) bir iyiye gitme, durumunu düzeltme vurgusu üretirken; "iyi rent boy'lar" bu orta sınıf ideallerine gönül vermiş, uzlaşmış tiplerlemlerken, "kötü rent boy'lar" "hiçbir şey olamayacağına kabullenmiş", "kasmayan", "kendini değiştirmeye uğraşmayan" ve eşcinsellere benzemekten imtina eden bir kimlik kazanıyor. Elbette bu ahlaki ikilik, rent boy'ların da bir aktörü olduğu "erotik saha olarak eşcinsellik" içinde hüküm süren hiyerarşiye de nüfuz ediyor.²⁵ Bu anlamda, "iyi rent boy" *eşcinselleşme* ihtimali yüksek, kültürel olarak "Öteki"yi bedenselleştirmeyen, aksine *benzeşen* halleriyle rağbet görmekten uzaklaşırken, "kötü rent boy" ele geçirilemeyen, anlaşılama-yan, "farklı", "gerçek" erkek statüsüyle sivriliyor ve değer kazanıyor. Örneğin, Burak bu cinsel dinamiği şöyle açıklıyor:

Hayır da ben zaten bir gayle yatmak istesem, gider bir gayle yatarım, en iyisini de bulabilecek durumdayım. Gay olmaya çalışan bir rent boy bana ne verebilir ki? Ben zaten bıkmışım. O yol, başka bir yol. [Onlar da] elbette özeniyor, anlıyorum. İşi olsun, gücü olsun, evi olsun, çıksın sonuçta yaşad-

24. Judith Halberstam, "The Anti-Social Turn in Queer Studies", *Graduate Journal of Social Science* 5: 2, 2008, s. 141.

25. Green, "The Social Organization of Desire", *a.g.y.*

ğı fare deliğinden, dünyayı görsün. Bana benzemek istiyor yani, benim daha üstün olduğumu kabul ediyor. Kültür olarak, şey olarak... Etsin, güzel. Buna bir lafım olamaz, aklın yolu bir. Ama benim ilgimden de uzaklaşıyor artık. Ben, bir rent boy'a para ödeyeceksem, en sahici erkek olanını seçerim ki, bana özenenini değil sonuçta.

Konuştuğum rent boy'ların bazılarının kafalarında alternatif bir kişisel gelişme, daha iyiye gitme, ilerleme anlatısı vardı: Düzgün bir işe sahip olmak, evlenmek, çocuk sahibi olmak, ev almak (veya yapmak), aileleri ile beraber yaşadıkları evlerden ayrılmak, kent merkezine taşınmak (yalnız veya arkadaşlarıyla) ve –en azından bazıları için– gay hayatlar yaşayabilmek. Her seferinde olmasa da, bu anlatıya, arzu edilen bu hayat tarzına uygun düşen yeni işler bulmak da eşlik edebiliyor. Elbette bu yeni işler, ailelerinin gözlerinde canlandıracağına aksine konvansiyonel alt-sınıf meslekleri olmuyor. Daha ziyade, tam olarak kastettiklerinin ne olduğunu açıklamaksızın, "bir ajansta çalışmayı", "internet işi yapmayı", "barlarda çalışmayı" ve "DJ'lik yapmayı" çalışabileceklerini düşündükleri yeni işler arasında telaffuz ediyorlardı.

Sonuç Yerine

Laura Kipnis, "Görünürlük, izin ve yasağın, mevcudiyet ve yokluğun, kimi zaman hayaletimsi görünümle kimi zaman da histerik bir körlükle vurguladığı karmaşık bir sistemdir," der.²⁶ Benim peşlerine düştüğüm rent boy'lar da İstanbul'da queer bir zamansallık ve mekânsallık içinde, bir görünüp bir kaybolarak, "bu ortama" bazen girerek bazen çıkarak, "bu işleri" kâh bırakarak kâh kendilerini yine bir gece yarısı Taksim'deki bir rent boy barında bularak, olmakla olmamak ya da görünmekle görünmemek arasında gidip geliyorlar. Rent boy'lar kent mekânında ancak sınıflar arası, erkeklikler arası, cinsellikler arası, milletler arası karşılaşmalar arasında var (ya da görünür) olabiliyorlar. "Burada" ve "orada" harcadıkları zaman içinde, içlerinden geçtikleri ve kimi zaman aitmiş gibi durdukları, sahiplendikleri, kimi zaman da kolayca sıyrılıverdikleri, reddettikleri farklı cemaatlerin içinde tutarlı, istikrarlı benlikler üretmiyorlar. Aksine, farklı hikâyelerin farklı şekil-

26. Laura Kipnis, "Feminism: The Political Conscience of Postmodernism?", *Universal Abandon? The Politics of Postmodernism*, Andrew Ross (haz.), Minneapolis: University of Minnesota Press, 1988, s. 158.

lerde anlatıldığı, farklı bedensel vurguların farklı düzlemlerde yer bulduğu, farklı izleyicilere farklı performansların icra edildiği, çelişkililiğin süreklilik arz ettiği bir öznellik hali içindeler. Rent boy'ları "bastırılmış gayler" olarak görmek mümkün olmadığı gibi, onları yalnızca "eğlencesine takılan" heteroseksüel gençler olarak konumlandırmanın da imkânı yok denebilir. Bazıları "yolun sonunda" *gay olmaya* karar verse veya bir kısmı "yolun başında" bunu yapamayacaklarını anlasa, bunu yapamayacak *kadar* heteroseksüel olduklarına hükmetse de, rent boy'ların çoğu rent boy'luk yapma halini bu yazıda kimi yönlerini aktarmaya çalıştığım parçalılık, tutarsızlık, ikilik, arada kalmışlık halinde, bir mücadele biçiminde buluyor. Rent boy'lar, İstanbul'da eşcinsel karşıt-kamuoyunun içinde yer alan ya da oradaki söylemlere erişimi olanlar için, günün/haftanın belli saatlerinde, Taksim çevresinin belirli açık ve kapalı mekânlarında rastlayabilecekleri queer özneler.

Erkeklik, rent boy'ların queer öznellik hallerinde yadsınamaz bir öneme sahip. İstanbul'da yerli ve turist eşcinsel erkeklerle mükâfat karşılığı cinsel ilişki kurmalarını sağlayan da, evlerine geri döndüklerinde yaşadıkları queer karşılaşmalara rağmen heteronormatif hayatlarını sürdürebilmelerine olanak tanıyan da canlandırdıkları, bedenselleştirdikleri, üzerinde çalıştıkları, tekrarladıkları ve ayarladıkları erkeklikleri. Belirli kurallara tabi, ritüelleştirilen, denetlenen, sürekli yinelenen ancak ısrarla istisnai olduğu vurgulanan cinsel eylemlerin bir cinsel kimlik üretip üretmeyeceği sorusu da; iki farklı sembolik ve sosyal dünya arasında salınan rent boy'ların hangi tarafla ne gibi ilişkiler kurdukları ve bunları kendi benliklerinde nasıl düzenledikleri konusu da cinsiyetin cinsellikle ya da hetero-erkekliğin queer olma haliyle alakası üzerinde kristalleşiyor. İstanbul'daki rent boy'lar, üzerinde düşündükleri, kıvraklıkla dönüştürdükleri, duruma göre manipüle ettikleri erkeklikleriyle hem zannedildiği kadar istikrarlı olmayabilecek heteronormativiteyi ele veriyor, hem de hegemonik erkeklik karşısında konumlanan diğer çoğul erkekliklerin görünmez ve geçirgen ara kategoriler, ikili cinsiyet alanları ürettiğini ifşa ediyorlar.